

Varga Lívía

(1949–2011)

36. Varga Lívía

Varga Lívía 2010 márciusának közepén, egy általa kezdeményezett tanulmánykötet szerkesztési munkálatainak befejeztével, a tervezett hévízi pihenés helyett váratlanul visszautazott Torontóba. A szervezetében felfedezett gyilkos kór már egy évet sem adott neki: 2011. február 15-én életpályája megdöbbentően korán lezárult.

Iskolai tanulmányait Budapesten végezte. 1975-ben művészettörténet–francia nyelv és irodalom szakokon diplomázott az Eötvös Loránd Tudományegyetemen; művészettörténeti érdeklődését és szemléletmódját meghatározó tanárainak Marosi Ernőt és Zádor Annát tartotta. A *szászsebesi evangélikus templom középkori építéstörténete* című szakdolgozatát továbbfejlesztve 1977-ben doktorált, disszertációját 1979-ben németül az *Acta Historiae Artium*ban, 1984-ben magyarul a *Művészettörténeti Füzetek* könyvsorozatában tette közzé.

1975–1978 között a Művészeti Alap ösztöndíjasaként az ELTE Művészettörténet Tanszékén dolgozott. 1978-tól a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjánál előbb tudományos ügyintéző, majd ösztöndíjas gyakornok, 1981-től 1985-ig az I. Régi Művészeti Osztály tudományos munkatársa. Mindezzel párhuzamosan 1975-től a Bábszínházban művészettörténetet tanított.

A Művészettörténeti Kutató Csoportnál feladatai igen szerteágazók voltak. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 6. kötete bibliográfiájának összeállításában, számos szócikket írta Thieme–Becker-féle művészlexikon újabb kiadásához, egyik szerkesztője volt a Székesfehérvárott 1982-ben rendezett *Művészet I. Lajos király korában 1342–1387* című kiállítás katalógusának, fejezeteket írt a kézikönyvsorozat 2., 1300–1470 közötti korszakot feldolgozó kötetébe, tagja volt a Fejér megye műemléki kistopográfiajának munkálatait megkezdő munkacsoportnak, részt

vett Balogh Jolán *Kolozsvári kőfaragóműhelyek* című műve reprint kiadásának előkészítésében.

1985 nyarán Michael Gervers történész feleségeként Torontóba költözött, ahol 1987–2004 között a Torontói Egyetemen (University of Toronto) művészettörténetet oktatott. Közben Botar Olivérrel együtt gondolkodtak a kanadai gyűjteményekben rejtőzködő magyar műtárgyakból rendezendő kiállításokról, de a tervekől csak egy modern művészettel foglalkozó rész valósult meg (1989-ben: *Tibor Pólya and the Group of Seven: Hungarian art in Toronto collections, 1900–1949*), az őt valójában érdeklő régi művészeti kiállítás nem. Budapesti látogatásai során, 1995 és 1999 között a CEU Középkor-tudományi Tanszékén (Medieval Studies) a síremlék-művészetről, illetve a gótikus művészetről és építészetéről tartott kurzusokat. 2005-től huzamosan tartózkodott Budapesten. 2005–2006-ban a *Sigismundus rex et imperator – Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában 1387–1437* című kiállítás programirodájának munkatársaként részt vett a szervezés és a (francia nyelvű) katalógus kiadásának munkálataiban, majd 2007–2009 között a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen bekapcsolódott a művészettörténet oktatásába – Nyugat- és Dél-Európa gótikus építészetéről, illetve az itáliai korai reneszánsz művészetről tartott előadásokat, valamint a reneszánsz művészet tárgyköréből emlékmeghatározási gyakorlatokat.

Varga Livia pályája kezdetén a szászsebesi templom feldolgozásával – Csemegi József, Entz Géza, Marosi Ernő követőjeként – a magyarországi művészettörténet-írás csekély számú középkori épületmonográfiáinak sorát bővítette, sokszor hivatkozott eredményeit azóta sem haladta meg a kutatás. Az 1970-es években Erdélyben többször is hosszú hetekig tartó tepermunkát végezni, a hatalom figyelmét elkerülendő bezárva tartott templom hidegében spártai körülmények között órák hosszat vizsgálni, fényképezni, rajzolni, leírni az építészeti részleteket, dokumentálni a megfigyeléseket és az észrevételeket – és mindennek az előfeltételeként megnyerni a helyiek, a szász közösség bizalmát – embert próbáló feladat volt.

Szászsebesi munkáját befejezve új kutatási területet keresett. Érdeklődése a síremlékművészet felé fordult, és mivel ez egybeesett az enyémmel, a közös munka mellett döntöttünk. Tóth Sándor kettőnknek adta át a középkori Magyarország síremlékeinek katalogizálását megkezdő Radocsay Dénes tor-

zóban maradt korpusz-gyűjtését – Entz Géza hozzájárulásával, akitől ő maga is kapta –, és a tervet felkaroló Mojzer Miklós kezdeményezésére és Marosi Ernő személyi javaslata alapján kértük fel a kis munkacsoportban való részvételre Engel Pál történészt. A gyümölcsözőnek bizonyult együttműködés – a múzeumi raktárakban, templomok tucatjaiban végzett terepmunkát, a környező országokban tett rövidebb-hosszabb tanulmányutakat követően – gyors eredményekhez vezetett: több alig vagy egyáltalán nem ismert, esetleg meghatározatlan vagy korábban rosszul meghatározott emlék bemutatásával, az Anjou- és Zsigmond-kori arisztokrácia síremlékeinek feldolgozásával egy fél évtized alatt öt háromszerzős közös tanulmányunk született. Ezen túlmenően Varga Líviával közösen írtuk a már csak Kanadába költözését követően megjelent gótikus kézikönyv kronologikus rendjébe illesztett síremlékfejezeteket is, amelyeket a teljes középkor időtartamára kibővítve, levelek tucatjai útján „pingpongozva” (az e-mail még nem létezett) formáltunk a külföldi olvasóknak szánt, angolul megjelentetett tanulmányá.

Varga Lívia síremlékek iránti érdeklődésének már Kanadában született eredményeit jelentették a II. Roger szicíliai király porfírszarkofágjairól szóló tanulmányok. Ugyanakkor az 1990-es évek során – összefüggésben egy Rómában részben kutatással is eltöltött, hosszabb időszakkal – figyelme a 15. századi reneszánsz művészet, a művészeti reprezentáció, az udvari mecénatúra kérdései felé fordult. A közvetlenül Mátyás királyhoz kapcsolódó alkotások vizsgálatát követően utolsó tanulmánya I. Ferdinánd nápolyi királynak a politikai legitimitáció szolgálatába állított művészeti programját elemezte. A búcsúzás fájdalmas szakmai vonatkozása, hogy a beszélgetések során említett további ötleteit, felismeréseit – erősen vonzotta a nápolyi emléanyag – már nem volt módja közzétenni.

Írásait, tanulmányait igen alapos emlékismeretre alapozva, a forrásadatok pontos feltárásával, stíluskritikai módszerességgel, a történeti folyamatok iránti érdeklődéssel dolgozta ki. Meltánytalanul korai távozása a magyar művészettörténet-írás komoly vesztesége.

Lővei Pál

VARGA LÍVIA ÍRÁSAINAK BIBLIOGRÁFIÁJA

Szerző:

- Die Epiphanie-Zyklus in Mühlbach, *Acta Historiae Artium*, XXIV(1978), 113–121.
- Sebeş (Szászsebes, Mühlbach), Stadtpfarrkirche Unserer Lieben Frau, Skulpturenschmuck des Hallenchors, in *Die Parler und der schöne Stil 1350–1400. Europäische Kunst unter den Luxemburgern*, hrsg. Anton LEGNER (Ausstellungskatalog), Köln, 1978, 2, 472.
- Die mittelalterliche Baugeschichte der evangelischen Kirche in Mühlbach, *Acta Historiae Artium*, XXV(1979), 187–235.
- Gombosi György munkássága: bibliográfia, *Ars Hungarica*, VII(1979), 326–328.
- Gótikus sírkövek Máriavölgyről és Segesdről, *Művészettörténeti Értesítő*, XXX(1981), 140–144 (társszerzők: ENGEL Pál és LÖVEI Pál).
- A tornagörgői, egy bazini és egy ismeretlen helyről származó sírkőről, *Művészettörténeti Értesítő*, XXX(1981), 255–259 (társszerzők: ENGEL Pál és LÖVEI Pál).
- Szobrászat, in *Művészet I. Lajos király korában 1342–1382*, szerk.: MAROSI Ernő–TÓTH Melinda–VARGA Livia (kiállítási katalógus), Székesfehérvár, 1982, 264–270.
- Ónodi Czudar László pannonhalmi apát síremléke; Madonna Sztatvinból, in *Művészet I. Lajos király korában 1342–1382*, szerk.: MAROSI Ernő–TÓTH Melinda–VARGA Livia (kiállítási katalógus), Székesfehérvár, 1982, 271, 276–277 (138, 146. kat. sz.).
- Neudeutung der Bistritzer Grabplatte, in *Beiträge zur siebenbürgischen Kunstgeschichte und Denkmalpflege*, hrsg. Christoph MACHAT, München, 1983, 70–77.
- Zsigmond-kori bárói síremlékeinkről, *Ars Hungarica*, XI(1983), 21–48 (társszerzők: ENGEL Pál és LÖVEI Pál).
- Grabplatten von ungarischen Magnaten aus dem Zeitalter der Anjou-Könige und Sigismunds von Luxemburg, *Acta Historiae Artium*, XXX(1984), 33–63 (társszerzők: ENGEL Pál és LÖVEI Pál).
- A szászsebesi evangélikus templom középkori építéstörténete, Budapest, Akadémiai, 1984, 106 o. + ill. (Művészettörténeti Füzetek, 16).
- Főnemesi sírkövek a Zsigmond-kori Magyarországon, in *Művelődéstörténeti tanulmányok a magyar középkorból*, szerk.: FÜGEDI Erik, Budapest, Gondolat, 1986, 203–233 (társszerzők: ENGEL Pál és LÖVEI Pál).
- Stiborici I. Stibor erdélyi vajda (†1414) síremléke; Stiborici (Bolondóci) II. Stibor (†1434) síremléke; A Stibor család egy nőtagjának síremléke; Perényi Imre titkos kancellár (†1418) sírköve; Perényi István asztalnokmester (†1437) sírköve; Perényi János tárnokmester (†1458) sírköve; Berzevici Henrikfi Péter tárnokmester (†1433) sírköve; Szécsi Miklósné Garai Ilona (+1441) sírköve, in *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437*, szerk.: BEKE László–MAROSI Ernő–WEHLI Tünde (kiállítási katalógus), Budapest, 1987, II, 291–294, 296–298, 300 (Sz. 47–49, 51–54, 58. kat. sz.) (társszerző: LÖVEI Pál).
- „Síremlékművészet” fejezetek, in *Magyarországi művészet 1300–1470 körül*, szerk.: MAROSI Ernő, Budapest, Akadémiai, 1987, I, 334–341, 459–466, 587–593, 694–701 (társszerző: LÖVEI Pál).
- Funerary Art in Medieval Hungary, *Acta Historiae Artium*, XXXV(1990–92), 115–167 (társszerző: LÖVEI Pál).
- A new aspect of the porphyry tombs of Roger II, first king of Sicily, in Cefalù, in *Proceedings of the Battle Conference 1992*, ed.: Marjorie CHIBNAL = *Anglo-Norman Studies*, XV, Woodbridge, 1993, 307–315.
- II. Roger szicíliai király porfir szarkofágjainak jelentéséről, *Ars Hungarica*, XXII (1994), 1. sz., 7–14.

- The Reconsideration of the Portrait Reliefs of King Matthias Corvinus (1458–1490), and Queen Beatrix of Aragon (1476–1508) / Mátyás király és Aragóniai Beatrix budapesti domborműveiről, *Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts – a Szépművészeti Múzeum Közleményei*, 90–91(1999), 53–72, 175–188.
- The Visegrád Villa of King Matthias Corvinus (1458–1490) and Its Hercules Fountain, *Acta Historiae Artium*, XLII(2001), 297–313.
- Szapolyai Imre (†1487) síremléke, in *Hunyadi Mátyás, a király. Hagyomány és megújulás a királyi udvarban 1458–1490*, szerk.: FARBAKY Péter–SPEKNER Enikő–SZENDE Katalin–VÉGH András (kiállítási katalógus), Budapest, Budapesti Történeti Múzeum, 2008, 276–277 (6.4 kat. sz.).
- Imre Szapolyai's tomb (d. 1487), in *Matthias Corvinus, the King. Tradition and Renewal in the Hungarian Royal Court 1458–1490*, ed.: Péter FARBAKY–Enikő SPEKNER–Katalin SZENDE–András VÉGH (exhibition catalogue), Budapest, Budapest History Museum, 2008, 276–277 (6.4 cat. nr.).
- Messages of Legitimacy of King Ferdinand I of Naples (1458–1494), in *Bonum ut Pulchrum. Essays in Art History in Honour of Ernő Marosi in His Seventieth Birthday*, ed.: Livia VARGA et al., Budapest, 2010, 367–379.
- 45 szócikk, in *Allgemeines Künstlerlexikon*, 1, Leipzig, 1983; 2, Leipzig, 1986; 3, Leipzig, 1990; *Saur Allgemeines Künstlerlexikon*, 4; 5, 1992.

Szerkesztő:

- Művészet I. Lajos király korában 1342–1382*, szerk.: MAROSI Ernő–TÓTH Melinda–VARGA Livia (kiállítási katalógus), Székesfehérvár, 1982, 399 o. + 80 tábla.
- Sigismundus Rex et Imperator. Art et culture au temps de Sigismond de Luxembourg, 1387–1437*, dir. Imre TAKÁCS, avec la collaboration de Zsombor JÉKELY, Szilárd PAPP et Györgyi POSZLER. Coordination et réédition des manuscrits: Livia VARGA (catalogue l'exposition), Budapest–Luxembourg, 2006, p. 733
- Bonum ut Pulchrum. Essays in Art History in Honour of Ernő Marosi in His Seventieth Birthday*, ed.: Livia VARGA et al., Budapest, 2010, p. 566.